

Noodplan Versnelde aankondiging door aanhoudend negatief economisch nieuws

Stimuleringspakket kan beursdaling niet keren

Vervolg **Bush** van pagina 1

Het pakket aan maatregelen moet nog worden goedgekeurd door het Congres. De regering heeft aan het pakket een aantal eisen gesteld. Het moet snel ingevoerd worden, eenmalig zijn en „groot genoeg om van invloed te zijn op een economie zo fors en dynamisch als de onze“. Bush – gewoonlijk zo afwijzend tegenover overheidsingrijpen – maakte niet duidelijk hoe het land de ingreep gaat financieren.

Komende dinsdag overlegt minister Paulson met Democraten en Republikeinen in het Congres. Democraten willen naast de teruggaven ook een uitbreiding van het voedselbonnenprogramma (nu voor 26 miljoen arme Amerikanen) en een verhoging van werkloosheidsuitkeringen.

Afgelopen donderdag sprak president Ben Bernanke van de Federal Reserve (stelsel van centrale banken) al op voorhand zijn steun uit voor overheidsingrijpen. Maar de verwachte opleving op de financiële markten bleef uit, de beurs zakte zelfs weg. Gisteren ging dat net zo. Vanaf het moment dat Bush zijn bekendmaking begon, verloren de belangrijkste beursgraadmeters. De Dow-Jonesindex sloot op een verlies van 9,5 procent. De index is met een verlies van 9 procent na twee handelsweken in het

nieuwe jaar de winst van heel 2007 al weer kwijt. Beleggers en analisten toonden zich gisteren sceptisch. Ander economisch nieuws, zoals een massasoortslag in reactie op een daling van het aantal abonnees bij telecombedrijf Sprint Nextel, werd belangrijker geacht.

Het is niet de eerste keer dat Bush met een noodplan de economie wil aanjagen. Hij deed het eerder in 2001, tijdens de laatste recessie, die volgde op de internet-hausse. Toen kregen Amerikanen aanzienlijk minder om uit te geven: 300 dollar per persoon. Op basis van die actie stellen economen van kredietbeoordelaar Moody's dat elke dollar die teruggegeven wordt aan de burger 1,19 dollar voor de economie genereert.

De maatregelen in de VS kunnen ook een gunstig effect hebben op de Nederlandse economie, zegt Frank den Butter, hoogleraar aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. „Het is een bestedingsimpuls die de wereldwijde economische ontwikkeling stimuleert.“

Hoe het effect voor Nederland op de lange termijn uitpakt, laat zich moeilijker voorspellen omdat dat afhankelijk is van de financiering. Den Butter benadrukt dat de Nederlandse economie minder afhankelijk is van de ontwikkeling in de VS in vergelijking met een paar jaar geleden. Den Butter: „Europa is onafhank-

Dow-Jonesindex keldert door kredietcrisis

lijker geworden.”

Het plan van gisteren zou eerst aangekondigd worden in Bush' State of the Union-toespraak, eind deze maand. Maar het Witte Huis kwam er met spoed mee naar buiten vanwege aanhoudend negatief economisch nieuws – diverse banken maakten deze week miljardenverliezen bekend – en oplopende politieke druk om in te grijpen. De economie is het meest prominente verkiezingsthema geworden, belangrijker nog dan de oorlog in Irak.

De federale overheid in Washington doet al langer pogingen de om zich heen grijpende economische problemen te stoppen. Tot nu toe was het effect daarvan bescheiden. Neem bijvoorbeeld het plan van minister van Financiën Hank Paulson. Hij kondigde vorige maand een reddingsoperatie aan voor huiseigenaren die in financiële moeilijkheden dreigen te raken omdat ze de stijgende maandlasten van hun risicovolle hypotheek niet langer kunnen dragen. Paulson werd erom bekriti-

Washington nam al eerder maatregelen

De Amerikaanse overheid – via het centrale bankstelsel Federal Reserve, of het ministerie van Financiën – greep in het afgelopen halfjaar wel vaker in ten einde de kredietcrisis te beteugelen, en de neergaande economie weer op te peppen. Een overzicht.

- 9 augustus 2007: Fed injecteert 24 miljard dollar in de geldmarkt
- 10 augustus: kapitaalinjectie Fed van 38 miljard dollar
- 13 augustus: kapitaalinjectie Fed van 2 miljard dollar
- 18 september: Fed verlaagt de rente met een half procentpunt tot 4,75 procent

- 31 oktober: Fed verlaagt de rente met een kwart procentpunt tot 4,50 procent
- 1 november: kapitaalinjectie Fed van 41 miljard dollar
- 6 december: Ministerie van Financiën kondigt plan aan voor huiseigenaren met financiële problemen. Hun hypotheekrente wordt vijf jaar bevroren
- 11 december: Fed verlaagt de rente met een kwart procentpunt tot 4,25 procent
- 12 december: kapitaalinjectie Fed van 24 miljard dollar
- 18 december: Fed stelt regels in voor risicovolle hypotheek
- 19 december: kapitaalinjectie Fed van 40 miljard dollar

seerd, omdat slechts een beperkte groep geholpen wordt. Bovendien worden andere huiseigenaren er toe aangezet zich als wanbetaler op te stellen zodat ze ook onder het beschermende plan zouden vallen.

De Federal Reserve heeft daarnaast sinds het uitbreken van de kredietcrisis vorig jaar bij herhaling de geldmarkten voorzien van financiële injecties. Desondanks hebben Amerikaanse banken met miljardenverliezen breed de hulp van investerende

staatsfondsen uit Azië en het Midden-Oosten moeten inroepen. Ook heeft de centrale bank het belangrijkste rentetarief drie keer op rij verlaagd, en volgt naar verwachting over twee weken een volgende rente-ingreep.

Daarmee wordt lenen goedkoper, consumenten en bedrijven geven dan meer uit en de economie wordt zo aangejaagd. Tenminste: zo werkt dat op papier. Bernanke deed donderdag namelijk een ongebruikelijke bekendmaking: alleen inmenging van de centrale bank

blijkt nu onvoldoende om de economische neergang te stoppen.

In de praktijk wordt de vrees voor een recessie met de dag sterker. Officieel verkeert een land pas in recessie na twee opeenvolgende kwartalen van economische afname.

In de praktijk, stellen analisten en academici, zijn de economieën van grote staten zoals Californië en Florida nu al aan het krimpen of staan ze op het punt dat te doen. Dat zijn de staten waar de neergang van de huizenmarkt is begonnen. Niet dat andere staten geen last hebben: na decennia van optimisme over stijgende huizenprijzen, dalen deze nu in nagenoeg het hele land. De gemiddelde Amerikaanse huizenprijs is vorig jaar met 6 procent gedaald. Deze week werd bekend dat het aantal nieuwe huizen dat gebouwd wordt op het laagste niveau van de laatste zeventien jaar beland is.

„Voortdurende instabiliteit in de huizenmarkt en op de beurzen zou onze banengroei in gevaar kunnen brengen“, zo zegt Bush nu voor het eerst over het gevaar van het overslaan van de hypotheek- en kredietcrisis op andere sectoren. „Bijkomende schade aan onze algehele economie dreigt.“

Lees het voorstel en bekijk Bush' presentatie via nrc.nl/kredietcrisis

Ouderen lastig aan het werk

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 19 JAN. Ondanks de krachte op de arbeidsmarkt is het voor werklozen ouder dan 55 jaar moeilijk om aan een baan te komen. Volgens onderzoeksbureau TNO kwam slechts 3 procent van deze werklozen binnen een jaar aan het werk.

TNO voerde een enquête uit onder ruim 3.500 (zieke) werklozen in opdracht van reïntegratieinstelling UWV. Oudere werknemers hadden klachten over de openheid en behandeling door het UWV en het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI).

Eenzelfde onderzoek in 2006, leidde wel tot extra aandacht door de instanties voor de groep 55-plussers. „Die nieuwe maatregelen lijken goed aan te slaan“, aldus Romy Steenbeek die het TNO-onderzoek begeleidde. UWV ondernam echter vooral actie voor 'nieuwe' werklozen, terwijl TNO langdurig werklozen onderzocht.

Werkgevers hebben nog steeds een negatief beeld van het in dienst nemen van oudere werknemers. „Ze hebben nog steeds het idee dat ouderen duurder zijn, vaker ziek zijn en minder productief“, zegt Steenbeek.

De stroom aan afwijzingen voor ouderen zorgt ervoor dat dat 55-plussers minder gemotiveerd zijn om te solliciteren. Ze hebben het idee ongewenst te zijn op de arbeidsmarkt. TNO vindt dat de overheid actiever moet inspelen op de grote groep langdurig werklozen van 55 jaar en ouder. „We zullen deze groep nog hard nodig hebben“, aldus Steenbeek.

PGGM stopt met PetroChina

Door onze financiële redactie
ROTTERDAM, 19 JAN. PGGM, uitvoerder voor het pensioenfonds Zorg en Welzijn, heeft zijn belegging in het Chinese energieconcern PetroChina beëindigd, omdat dat bedrijf betrokken is bij de schending van mensenrechten in het Afrikaanse land Soedan. Dat heeft PGGM gisteren bekendgemaakt.

Moederbedrijf CNPC van PetroChina is de grootste speler in de olie-industrie in Soedan, waarmee het een belangrijke financier is van de Soedanese regering. In Soedan woedt al jaren een bloedig conflict tussen rebellen en het regeringsleger. Anonieme bronnen hebben PGGM daarnaast gemeld dat het veiligheidspersoneel van CNPC zich zelf ook in de burgeroorlog mengt. „Zij hebben lokale bevolkingsgroepen op geweldadige wijze uit hun huizen gegaagd“, aldus een woordvoerder van PPGM.

PGGM zegt de mensenrechtenschending herhaaldelijk bij PetroChina te hebben aangekaart. Omdat dit bedrijf zich in die dialoog „weinig coöperatief“ opstelde, heeft PGGM zijn belegging van 37 miljoen euro, teruggetrokken. Ook maakte PGGM bekend zijn beleggingen te hebben gestopt in drie bedrijven die betrokken zijn bij de handel en productie van controversiële wapens – twee in de VS, een in Zuid-Korea. Een derde Amerikaanse bedrijf heeft PGGM toegevoegd aan de zwarte lijst voor beleggingen, de zogeheten 'uitsluitingslijst'.

De werf van Van der Giessen-de Noord leeft weer

Ruim vier jaar na sluiting wordt er weer gebouwd op Europa's grootste overdekte scheepshelling

Vandaag glijdt er eindelijk weer een schip van de helling bij de ruim vier jaar geleden opgedoekte scheepswerf Van der Giessen-de Noord. „Ja, we leven weer.“

Door onze redacteur MARK HOOGSTAD

KRIMPEN AAN DEN IJSSEL, 19 JAN. Een imposante grijze doos (250 meter lang, 75 meter breed, 25 meter hoog) waar geen ontkomen aan was en die herinnerde aan roemrijke dagen. Jarenlang overheerste doodse stilte bij wat in naam nog altijd Europa's grootste overdekte scheepshelling was, scheepswerf Van der Giessen-de Noord in Krimpen aan den IJssel.

„Zelfs de plaatselijke fanfareband had last van de sluiting“, grijnst directeur Arjan Klijnssoon van IHC Krimpen Shipyard, sinds anderhalf jaar eigenaar van de voormalige trots van de Nederlandse scheepsbouw. Geen tewaterlating betekent immers geen opvoering. In stilte leidt het muziekkorps mee met de ruim vier jaar geleden opgedoekte scheepswerf aan de Nieuwe Maas.

Vanmiddag loopt de fanfareband van de forensengemeente van Rotterdam uit voor de eerste tewaterlating in vier jaar. Van de helling rolt een 131 meter lang en 22 meter breed ondersteuningsvaartuig, bestemd voor de offshore-industrie en uitgerust met onder meer een installatie die duiken tot een diepte van 300 meter mogelijk maakt. Minister Maria van der Hoeven (Economische Zaken, CDA) neemt de doop van de *Superior Achiever* voor haar rekening. Opdrachtgever is het Amerikaanse Superior Offshore International uit Houston, Texas.

Het is de eerste tewaterlating uit een reeks van drie die de komende tijd op de agenda staat. In mei volgt de tweede, een jaar later de derde. „Ja, we leven weer“, stelt Klijnssoon droogjes vast. Terwijl de omzet van zijn bedrijf het afgelopen jaar verdubbelde tot 800 miljoen euro, is de orderportefeuille met 1,5 miljard euro goed gevuld. Klijnssoon durft dan ook de voorstelling wel aan dat „we de komende vijf jaar zeker aan de goede kant van de streep staan“.

Als Klijnssoon al zorgen heeft, dan betreft dat capaciteitsproblemen (te weinig hellingen) en een tekort aan gekwalificeerd personeel. Telde zijn bestand op 1 oktober 2006, bij de heropening van de werf, nog slechts vier medewerkers, inmiddels is dat aantal uitgedijd tot 250. Maar om het nieuwe schip gereed te krijgen, was beduidend meer mankracht nodig. Er werden bijna tweehonderd arbeidskrachten gewonnen uit lan-

den als Kroatië, Polen en Portugal. Beleeft de Nederlandse scheepsbouw een wederopstanding? Maar weinig bedrijfstakken die zo conjunctuurgevoelig (olie- en staal-prijzen) en dus kwetsbaar zijn als de scheepsbouw. Eén order kan een werf maken en breken, bijna letterlijk. Volgens Klijnssoon profiteert zijn bedrijfstak nu vooral van de sterk toegenomen vraag naar energie. Oliemaatschappijen investeren daardoor steeds meer in de offshore-opsporing en -winning van natuurlijke brandstoffen als olie en gas. „Hoe geavanceerder de techniek, hoe beter, wordt daarbij geredeneerd.“

Het bouwen van offshoreschepen heeft intern aan belang gewonnen. Wat niet wil zeggen dat baggerschepen bijzaak zijn geworden. Klijnssoon hoeft maar naar de stijgende zeespiegel te verwijzen om duidelijk te maken dat „wereldwijd ook grote behoefte is aan baggersaars“.

Het kabinet springt de scheepsbouwers indirect bij. Minister Van der Hoeven stelde vorig jaar een budget van 19,5 miljoen euro beschikbaar. Werven kunnen tot 20 procent subsidie ontvangen voor

Zelfs de fanfare leed onder het gebrek aan tewaterlatingen

het toepassen van innovatieve technieken bij de bouw of verbouw van een zeeschip. Andere landen binnen de Europese Unie, zoals Duitsland, Frankrijk en Spanje, hebben vergelijkbare stimuleringsfondsen opgezet.

IHC Krimpen Shipyard beweegt zich, meer dan de GN-werf in het verleden deed, in een nichemarkt, net zoals zusteronderneming IHC Merwede uit Hardinxveld-Giesendam dat doet. De productie van 'gewone' schepen wordt overgelaten aan de concurrenten in de lagelonenlanden in Azië, en dan vooral China en Vietnam. „Wij bouwen al naar gelang de vaak zeer specifieke wensen van onze opdrachtgever“, zegt Klijnssoon. En die wordt, anders dan voorheen, nadrukkelijk betrokken bij het ontwerp, net als de toeleveranciers.

Ook dat is een trendbreuk, constateert Klijnssoon. De traditionele scheepswerf uit de jaren vijftig en zestig had alle expertise zelf in huis, van tekenaars tot lassers. Het uitbesteden van werkzaamheden werd daarna de norm. IHC Krimpen Shipyard maakt ook gebruik van toeleveranciers, maar zoekt de hulp dichtbij huis. „Zodat ze regelmatig aanschuiven, want het is ook hun schip“, zegt Klijnssoon. „Daarmee vergroot je de betrokkenheid, beperk je de risico's en zorg je voor een vliegende start.“

Gebrek aan orders werd werf in 2003 fataal

Maritiem concern IHC Caland besloot in augustus 2003 zijn scheepswerf Van der Giessen-de Noord in Krimpen aan den IJssel te sluiten. Reden was een gebrek aan orders. Bij de werf, gespecialiseerd in riviercruisesschepen en veerboten, verdwenen ruim vierhonderd banen. De sluiting betekende het einde voor een Nederlandse scheepsbouwer van formaat. Met de twee overgebleven werf, IHC Holland (Slidrecht) en De Merwede (Hardinxveld-Giesendam) richtte het conglomeraat zich nog slechts op de bouw van baggerschepen en platformen voor de olie- en

gaswinning. De twee divisies werden aparte bedrijven met elk een eigen beursnotering. Drie jaar geleden deed IHC Caland alle scheepsbouwactiviteiten over aan een participatiemaatschappij van Rabobank (Rapar) en het management van de werven. Met behulp van het nabijgelegen staalconstructiebedrijf Hollandia Kloos werd de bouwhal in 2006 gekocht door IHC Merwede. Deze zelfstandige scheepsbouwdivisie van IHC Caland (nu SBM Offshore) maakte daarmee een doorstart van scheepswerf Van der Giessen-de Noord, onder de naam IHC Krimpen Shipyard.

Na jaren worden er weer schepen gebouwd op de werf van Van der Giessen-de Noord in Krimpen aan den IJssel Foto NRC Handelsblad, Rien Zilvold

Capaciteit van windenergie 30 procent gegroeid

BRUSSEL, 19 JAN. De capaciteit aan windenergie in de wereld is vorig jaar met een recordaantal van 20 gigawatt toegenomen. Dat komt neer op 30 procent groei. Vooral in Noord-Amerika en Azië neemt het aantal windmolens relatief snel toe. De Verenigde Staten breidden de capaciteit zelfs 45 procent uit, meldde de Global Wind Energy Council (GWEC) gisteren. Europa heeft nog steeds

meer dan de helft van de windmolens in de wereld. De capaciteit groeide hier 17 procent tot 57 gigawatt. „Windmolens kunnen steeds beter concurreren met gewone energiebronnen. De stijgende olieprijs en groeiende onzekerheid over olielevering maken windenergie steeds aantrekkelijker“, zei voorzitter Arthouros Zervos van GWEC. (ANP)

Minder winst voor Schuitema in 2007

AMERSFOORT, 19 JAN. Supermarktconcern Schuitema, eigenaar van de C1000-winkels, heeft in 2007 een winstgevoel van 35,2 miljoen euro. Dat is 10 procent minder dan in 2006. Dat zei het concern gisteren. De daling is vooral te wijten aan eenmalige lasten, aldus het concern. Schuitema heeft veel moeten investeren in verbetering van zijn winkels. Het verwacht dit jaar verdere prijsverlagingen in supermarkten in het kader van blijvend zware concurrentie op de levensmiddelenmarkt. Het gaf geen winstverwachting voor 2008. (ANP)

'Meer per spoor naar Duitsland'

BERLIJN, 19 JAN. Het Duitse spoor en de Rotterdamse haven willen meer gaan samenwerken. Daartoe hebben de beide partijen gisteren in Berlijn een principeverklaring ondertekend. Nu wordt slechts 11 procent van alle goederen die naar Duitsland gaan per spoor vervoerd. Dit aantal moet de komende twintig jaar naar 20 procent worden opgevoerd. De Duitse snelwegen zijn op dit moment flink overbelast. Rotterdam is de belangrijkste zeehaven voor de Duitse handel. In 2007 werd er via Rotterdam voor 406 miljoen ton aan goederen ingevoerd. (ANP)

Minder winst voor ThyssenKrupp

BOCHUM, 19 JAN. Het Duitse staalconcern ThyssenKrupp heeft in het eerste kwartaal van het gebroken boekjaar minder winst geboekt dan het jaar ervoor. Toch was de winstdaling minder groot dan analisten hadden verwacht. Dat blijkt uit de voorlopige cijfers die het bedrijf gisteren bekendmaakte. De winst in het eerste kwartaal van het gebroken boekjaar 2007-2008 kwam uit op 700 miljoen euro. Dat is een daling van een derde ten opzichte van de winst van 1,06 miljard euro in dezelfde periode een jaar geleden. Toen was er sprake van een uitzonderlijk sterke vraag en zeer hoge staalprijs. ThyssenKrupp rekent op een omzet van circa 43 miljard euro over het volledige boekjaar. (ANP, Reuters)

GE voldoet aan verwachtingen

BOSTON, 19 JAN. Het Amerikaanse industriële conglomeraat General Electric (GE) heeft in het vierde kwartaal 6,8 miljard dollar winst gemaakt, ruim 6 procent dan in dezelfde periode in 2006. Dat maakte het bedrijf gisteren bekend. De winst komt overeen met de gemiddelde verwachting van analisten. Het op een na grootste bedrijf van de Verenigde Staten dankt de winstgroei vooral aan een hoge vraag in opkomende markten naar zware machines, zoals elektriciteits turbines en vliegtuigmotoren. De omzet groeide met 18 procent tot 48,6 miljard dollar, iets hoger dan voorzien. GE, dat vanwege zijn diversiteit en omvang gezien wordt als graadmeter voor de Amerikaanse economie, handhaafde zijn groei-verwachtingen voor 2008. (ANP)

Nieuwe Steen verliest directielid

HOORN, 19 JAN. Johan Schipper stapte, „in goed overleg“, na tien jaar uit de directie van vastgoedfonds Nieuwe Steen Investments (NSI). Dat heeft het bedrijf gisteren bekendgemaakt. Schipper was binnen de directie verantwoordelijk voor het aan- en verkoopbeleid in Nederland. NSI richt zich in toenemende mate op het buitenland. Directievoorzitter Anka Reijnen neemt voorlopig de taken van Schipper waar. (ANP)

nrc.nl/golfstaten

Oliestaatjes willen minder afhankelijk worden van olie en gas. Lees het tweeluik over de golfstaten.